

Matisz László A DAL, MINT IMA Beszélgetés Tóth Evelinnel

A Parallel jelen rovatában megszokott zenészportré ezúttal két dologban más lesz, mint az eddigiek: először (végre) egy nőről lesz szó, valamint legalább felerészben recenzió következik az alábbiakban, egy – még épp készül – produkcióról, helyenként azért felidézve a beszélgetésünket is. A rendhagyó írás az érintett, azaz Tóth Evelin javaslata szerint ilyen.

Momentán nincs hiány énekesnőből mifelénk. Impozáns névsor következhetne itt jó ízlésű, szép hangú (és lelki), népdalokat, világzenét, jazzt, vagy mindezek sajátos keverékét éneklő vonzó, fiatal nőkből, akiket feltehetően a világban bárhol szívesen látna-hallana a közönség. Olyan viszont alig van, aki nemcsak a szó köznapi értelmében akar „tetszeni” – mint énekes, és persze mint nő. Vagyis, aki a teljes lényével, azaz a kiművelt énekhangján túl szellemi és testi lényegével, mélyből feltörő ösztöneivel, esendőségével, naivan szárnyaló eufóriájával, vagy akár histériájával együtt is képes bármire – mert nála a megélt, akár transzcendens élményt is közelítő produkció van a középpontban, nem a saját személye.

Tóth Evelin ilyen. A vele folytatott beszélgetésünk alkalmával ugyan nem mondta, de feltételezhető, hogy tudja: a művészet nem csupán a szépségről (pláne szórakozásról) szól, hanem a létezés lényegi kérdéseinek, olykor a valóságnak a visszatükrözéséről is (amiről köztudott, hogy nem csupa kellem és báj), tehát olyasmiről is, amiről valahogy nincs kedvünk beszélgetni. . . . A művészet ez utóbbiak miatt képes időtlenné lenni.

Az énekesnő bő egy éve vált meg attól az egyedülálló zenei és színházi közegetől, melyet Szőke Szabolcs hozott létre: elsősorban az Ektar, a Rubái nevű formációk, illetve a Hólyagcirkusz Társulat sorolható ide. Azóta a saját útját járja, önálló előadóként számos, még újnak számító lemez szereplője, vagy alkotótársa, és elkészült első, saját neve alatt jegyzett CD-je is, melyet az amerikai dobos-fenomén, Hamid Drake „kényszerített ki” azzal a feltétellel, hogy ő lehessen a produkció másik főszereplője. Emellett Evelin több nagysikerű koncertet is adott, erőteljesen szaporítva azon élvonalbeli jazz- és világzenészek számát, akiket immár partnerei között emlegethet (hosszú lista állhatna itt). Jelenleg saját, vadonatúj formációja élén készíti a következő lemezt. Az énekesnő hangszeres partnerei: Premecz Máttyás /Hammond B3/, a norvég Erik McKenzie /elektronika/, Lantos Zoltán /hegedű/ és Szalai Péter /tabla/. Saját szerzemények mellett néhány ismert dallam feldolgozása is szerepel majd a készülő CD-n. Az új lemez kiadását a BMC vállalta.

Már a négy számos demó-felvételből is kiderül: itt valami egész más készül, mint amit jazz vagy világzene címen eddig hallottunk. Evelinről tudható, hogy konvencionálisnak a legkevésbé sem minősíthető az, ahogyan ő énekel. A távoli kultúrákat, korokat idéző egzotikus, vagy archaikus előadásmód sem mondható szokványosnak, de azt akár meg is szokhattuk volna tőle a Szőke Szabolccsal készített produkciók révén. Most azonban feszesen ritmizált, modern, elektronikus effekteket is bátran alkalmazó kortárs jazzközegben szólal meg az a sokféle, megfoghatatlan énekhang, amit csak Tóth Evelin tud és mer kiadni magából. De a zene és éneklés varázsa nemcsak ebben áll; az énekesnő ugyanis a számtalan hangszín alkalmazása mellett talán az egyetlen olyan, aki valóban spontán improvizációra is képes ma ebben az országban. (És most ne a mainstreamből ismert jazzes affektálásra, „szólózásra” vagy úgynevezett scattalásra gondoljunk.) A spontaneitás mellett a „lélek-jelenlét” jelenti itt az interpretáció egyediségét; a pillanat felismerése, amikor meg lehet, vagy meg kell szólalni, és nem úgy, ahogy az iskolában tanítják, hanem a közlés, az adás kényszeréből, a hiteles hangot tápláló igazságérzetéből.

Ez a fajta improvizációs készség különbözteti meg Tóth Evelint itthoni kolléganőitől. Pedig még fel is hívta a figyelmemet arra, hogy az új lemezen szűkebb keretek között lehet csak rögtönözni, mint például egy Ektar-dalban, ahol ez lényegi elemnek számított. Ezúttal az ösztönösség és a tudatosság egyensúlyára törekszünk – fűzte hozzá Evelin. Majd így fogalmazott:

„Nem a kikapcsolódás a cél, hanem épp az ellenkezője, a bekapcsolódás. A jelenlétnek arra a formájára gondolok – folytatja –, melyben a közönségnek és nekem ugyanahhoz a pillanatnyi létezéshez van kedvünk, vagy ugyanabban a történetben akarunk részt venni. Fenn kell tartani a találkozás, a meglepetés, a felfedezés lehetőségét; önmagam számára is, ezért nem tudom – nem is akarom – kizárni az ösztönös éneklést-zenélést, ami így inkább már az ima kategóriájába sorolható részemről. Egy műfaji keretre, például a dalformára talán csak azért van szükségem, mert így rövidebb idő alatt megtörténhet a közlés és a visszajelzés. Van, hogy egy koncerten azt sem tudom, mi fog történni velem (hisz csak egy médium vagyok ilyenkor), de szerencsére szinte mindig létrejön a jel, ami már szinte észrevétlenül megteremti a metakommunikációt – talán valamiféle transzcendens állapotot is. A médiumról azt is mondják, hogy öncélú, vagy emészthetetlen; én nem akarok túl sok lenni, persze túl kevés sem, annyi akarok lenni, amennyi átadható általam.

Bár általában dalban gondolkodom, az a keret, melynek persze vannak stabil pontjai; lehet az a dal saját szöveggel, vagy egy már nem létező nép érthetetlen szövegével, de akár egy ismert népdal vagy jazz-standard is, soha nem tudhatom előre, hogy mi fog közben történni.